

Hans van der Sloot, Ingrid van der Vlis, **Cornelis Haga 1578-1654. Diplomaat en pionier in Istanbul** (Amsterdam: Boom, 2012, 256 pp., ISBN 978 94 6105 706 8).

Europa's relatie met Turkije is nooit een vanzelfsprekende geweest. De Turken die Constantinopel in 1453 hadden ingenomen, leerden echter spoedig hoe ze gebruik konden maken van de innerlijke verdeeldheid binnen Europa. Zo wisten ze hun macht in westelijke richting over land en op zee uit te breiden. Ze werden een geduchte speler binnen het krachtenspel in Europa. Met name Frankrijk, dat zich teweer moest stellen tegen de Spaanse Habsburgers, beschouwde zich gedurende de zestiende eeuw als bondgenoot van de sultan. Vanaf het begin van de zeventiende eeuw probeerden ook de bestuurders van de jonge Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden handelsverdragen te sluiten met de sultan. Op zoek naar betrouwbare en veilige handelswegen naar de Levant stuurde de Republiek in 1611 een eerste officiële gezant naar de Turkse hoofdstad. Behalve voor de bescherming en bevordering van de handel moest de gezant ervoor zorg dragen dat er zoveel mogelijk afbreuk werd gedaan aan de macht van de Spaanse en Oostenrijkse Habsburgers en van Rome; ook moest hij zich inzetten voor het vrijkopen van de vele door piraten gevangen genomen landgenoten, maar het zou spoedig blijken dat zonder losgeld weinig mogelijk bleek op dat punt.

Cornelius Haga heeft als eerste Nederlandse gezant in Istanbul (Constantinopel) bekendheid verworven. 33 Jaar oud vertrok hij in 1611 over land naar Istanbul, waar hij na een lange, avontuurlijke reis samen met een groot gevolg aankwam. Hem overkwam wat eerdere gezanten naar de Verheven Porte was overkomen. Zo had de Vlaming Ogier van Boesbeke, die van 1554-1562 in Constantinopel verbleef, reeds vast moeten stellen dat gezanten vrij zijn om naar de Turkse hoofdstad te komen, maar dat zij niet ten allen tijde die stad ook weer vrij kunnen verlaten. Zelfs de gevangenis bleef sommigen van hen niet bespaard. Van Boesbeke wordt in dit boek over Haga inderdaad genoemd, maar uit de bibliografie is niet duidelijk welke primaire bron daarvoor is gebruikt. Men mag aannemen dat Haga de gewaardeerde brieven van Van Boesbeke gekend heeft. Het is daarom jammer dat ze niet geraadpleegd zijn, want er zijn veel parallellen tussen de gezantschappen van beide mannen: de strijd tegen de verveling die een jarenlang verblijf in Constantinopel met zich meebracht, de constante angst voor de onberekenbare Turkse machthebbers en beampten, de diplomatieke vaardigheden die nodig bleken om de Turken mild te stemmen, en bovendien de grote sommen geld die vereist waren voor

beloningen en omkoping. Haga maakte gebruik van een regel die in het oude Rome goed door Maecenas was verwoord en toegepast: men moet vrijgevig zijn om later des te meer te kunnen ontvangen. Met zijn leven in weelde en luxe verleidde Haga de vele Turkse en andere bezoekers van zijn huis. Evenals Van Boesbeke stelde ook Haga zijn huis open voor geleerden, maar in tegenstelling tot Van Boesbeke hebben we van zijn hand geen literaire beschouwingen over Krimgoten, over Turkse zeden en over planten, dieren en andere exotische zaken.

Haga zou 25 jaar moeten wachten eer hij de begeerde toestemming van de sultan én van de bestuurders uit Holland kreeg om naar huis terug te keren. Ondanks alle onzekerheden, gevaren en ontberingen die het verblijf in Constantinopel met zich mee bracht, verliet hij de stad als een vermogend man. Zijn geldzorgen zijn een terugkerend thema in het boek, maar Haga had aanleg voor zaken en geld verdienen wist hij goed te combineren met zijn diplomatieke taken, die naar zijn mening onvoldoende opleverden.

Het boek komt wat traag op gang, eer het op de titelpagina beloofde onderwerp – het gezantschap in Istanbul – aan bod komt. De eerste zestig pagina's bieden uitvoerige beschouwingen over zijn jeugd, studie en eerste gezantschap naar Zweden. Daarbij wordt wat soms misschien wat te lang stil gestaan bij details over het Schiedamse verleden van Haga, althans te lang voor iemand die niet erg met deze stad bekend is en juist verwacht meer over Constantinopel te horen. Maar deze aandacht voor Schiedam is verklaarbaar vanuit de achtergrond van de Schiedamse historicus Hans van der Sloot.

Het boek is stijlvol en fraai uitgegeven, en zelfs een rood leeslint ontbreekt niet. Het grote aantal kleurenillustraties maakt het boek voor een breder publiek aantrekkelijk. De beide schrijvers hebben daarmee überhaupt goed rekening gehouden. Ze hebben zich ingespannen om hun verhaal over Haga in een bredere historisch kader te plaatsen. Niettemin zou in enkele gevallen iets meer verdieping wel wenselijk zijn geweest. Zo lezen we op bladzijde 38 over de hogeschool van Harderwijk in 1598; op pagina 35 is sprake van de 'vaak vertaalde en veel gelezen boeken van Ogier Gislain van Busbecq en Charles d'Escluse', terwijl beide toch voornamelijk in het Latijn werden gelezen; een Nederlandse vertaling van het werk van Van Boesbeke verscheen pas in 1651; Clusius schreef voornamelijk over botanie. Ietwat onzorgvuldig zijn de regelmatig doublures van bepaalde mededelingen, zoals het feit dat de sultan niets over gevangenen te zeggen had (96 en 101) en het verhaal dat Janitsaren de soepketels omverwierpen als ze in opstand kwamen (66 en 148).

Hier staat tegenover dat de auteurs zich breed hebben ingelezen. Zo zijn ze erin geslaagd een goed beeld te geven van de zelfverzekerde persoonlijkheid die Haga was, van zijn verdiensten en van wat we ons van het leven van een gezant in Constantinopel aan het begin van de zestiende eeuw moeten voorstellen. Dat is zeer zeker een verrijking. Daarmee hebben ze ook Schiedam, Haga's geboorteplaats, een dienst bewezen.